

Федорова І.В.

Одеський державний аграрний університет

Чебан О.М.

Одеський державний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАОЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ У КОНТЕКСТІ РАДЯНСЬКОЇ ФОРМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

У статті досліджено процес становлення заочної сільськогосподарської освіти в УСРР у контексті реалізації державної політики щодо підготовки нової генерації кадрів для потреб колективізованого сільського господарства. На основі аналізу архівних документів – зокрема «Положення про заочне сільськогосподарське навчання в системі НКЗС УСРР» та «Пояснювальної записки до типового навчального плану для нижчої ланки заочної освіти по рослинницькому циклу на 1933/34 навч. рік» – охарактеризовано структуру, ідеологічне навантаження, інституційну організацію й дидактичні особливості заочної сільськогосподарської освіти. Підкреслено зв'язок між освітньою політикою та завданнями соціалістичного будівництва. Приділено увагу розвитку аграрної освіти, зокрема її підпорядкуванню політичній і виробничій меті колективізації. Наводяться приклади загальної політизації освіти у розрізі особливого значення, якого набувала підготовка фахівців для сільського господарства у межах розгортання системи колгоспів і радгоспів. Показано важливу інституалізацію становлення системи заочної аграрної освіти, що була спрямована на фахове навчання працівників без відриву від виробництва. Аналізується навчальний план з основних наук: суспільно-політичного розвитку, загально-технічних та фахових знань, практичних умінь. Який визначає виконання функцій керівників колгоспів і радгоспів системи соціалістичного сільського господарства. Визначено вимоги загально-освітнього розвитку бригадира-майстра масової кваліфікації. Прослідковано послідовність і порядок проходження навчальних дисциплін, їх розташування в часі за кварталами, що визначає загальнонаукову базу студента-заочника для подальшого засвоєння загально-технічних та фахових дисциплін. Наведено систему і структуру заочної сільськогосподарської освіти НКЗС УСРР. Показано ключову роль ВІЗО НКЗС УСРР щодо планово-організаційного та навчально-методичного керівництва мережею заочних сільськогосподарських навчальних установ, забезпечення навчальним та методичним матеріалом. Автори звертають увагу на відсутність системних монографічних досліджень з цієї тематики, що свідчить про потребу в подальшій розробці історико-освітньої проблематики заочної аграрної освіти як складової радянської модернізаційної політики 1930-х років.

Ключові слова: заочна освіта, УСРР, аграрна політика, бригадир-майстер, колективізація, навчальний план, рослинництво, ВІЗО, українська державність.

Постановка проблеми. Розвиток наукових досліджень щодо стану нижчої та вищої ланок аграрної освіти на сучасному етапі спрямовують нас до ретельного огляду суспільно-політичних процесів часів розгортання колективізації в УСРР. Історія вивчення цього трагічного періоду в житті українського народу дає нам значний обсяг фактажу щодо перебігу процесів колективізації в УСРР. Нам відомо, що початок зазначеного процесу було закладено в Декреті про землю

1917 року, який було прийнято Другим Всеросійським з'їздом рад в 1917 році. А вже в 1919 році наркомом земельних справ УСРР В. Мещеряковим було надіслано листа до губернських земельних відділів, який надавав процесові колективізації вже не політичного забарвлення, а суто офіційної державної політики більшовицького уряду. Далі вже відбувся 5-й Всеукраїнський з'їзд рад у березні 1921 р., де було визначено конкретні плани щодо колективізації в Україні [3].

У 1930-х роках в УСРР відбувалися докорінні перетворення в усіх сферах життя, пов'язані з реалізацією курсу на індустріалізацію, колективізацію і культурну революцію. Ці процеси торкнулися без перебільшення всіх громадян УСРР не залежно від класової приналежності. Нас цікавить підпорядкування аграрної освіти політичній і виробничій меті колективізації та як наслідок її вплив на формування радянської форми української державності. В умовах загальної політизації освіти особливого значення набувала підготовка фахівців для сільського господарства – передусім у межах розгортання системи колгоспів і радгоспів. У зв'язку з цим важливою інституцією стала система заочної аграрної освіти, спрямована на фахове навчання працівників без відриву від виробництва [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика становлення системи заочної сільськогосподарської освіти в УСРР 1930-х років усе активніше розглядається в сучасному українському історико-педагогічному та історико-культурному дискурсі. У межах загального аналізу аграрної політики, зокрема політики колективізації, увагу дослідників привертає питання кадрового забезпечення сільського господарства, у тому числі шляхом створення системи заочної освіти.

У роботах В. Вергунова розглядається науково-організаційне забезпечення розвитку сільськогосподарської галузі зазначеного періоду, однак методологічні засади радянської освітньої політики та роль ВІЗО залишаються поза полем дослідження [4]. У праці В. Онопрієнка простежується загальний розвиток сільськогосподарської освіти, що опосередковано стосується проблеми підготовки фахівців для аграрного сектора [5]. Натомість фокус досліджень, присвячених саме заочній сільськогосподарській освіті у 1930-х рр., залишається фрагментарним.

Істотний внесок у вивчення педагогічних аспектів сільськогосподарської освіти здійснено І. Федоровою, яка звертала увагу на змістову структуру, фахову спрямованість та культурно-просвітницьку функцію освітніх програм аграрного профілю [6; 7]. Однак у більшості наукових студій бракує докладного аналізу нормативно-організаційного забезпечення заочного навчання, що й становить ключову особливість цього виду освіти. Зокрема, недостатньо опрацьованими залишаються такі джерела, як «Положення про заочне сільськогосподарське навчання в системі НКЗС УСРР» та «Пояснювальна записка до типового навчального плану для нижчої ланки заочної

освіти по рослинницькому циклу на 1933/34 навч. рік», що є важливими для розуміння організаційної логіки та ідеологічної складової навчального процесу.

Відсутність системних монографічних досліджень на цю тематику свідчить про потребу в подальшій розробці історико-освітньої проблематики заочної аграрної освіти як складової радянської модернізаційної політики 1930-х років. Саме залучення первинних архівних джерел, зокрема з фонду Р 4732 Державного архіву Одеської області, дозволяє здійснити реконструкцію освітніх практик цього періоду з урахуванням соціально-політичного контексту.

Метою цієї статті є аналіз змісту та особливостей типового навчального плану для нижчої ланки заочної освіти по рослинницькому циклу на 1933/34 навчальний рік як джерела для реконструкції освітньої політики УСРР у сфері підготовки сільськогосподарських кадрів. Джерельну основу дослідження становить архівна справа Р 4732, оп. 1, спр. № 24, арк. 32–33, що зберігається в Державному архіві Одеської області (далі – ДАОО).

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи зазначені архівні матеріали ми бачимо характерний ідеологічний і кадровий контекст освітньої політики УСРР. У процесі реалізації курсу на колективізацію радянське керівництво усвідомлювало потребу у кваліфікованих і лояльних до влади кадрах. Пролетаризація села мала супроводжуватися не лише економічними й соціальними заходами, а й відповідною просвітницькою політикою. Тому важливим елементом стало створення мережі освітніх закладів різного рівня.

Важливим документом, який вибудовує освітню політику в галузі заочної освіти, є «Положення про заочне сільськогосподарське навчання в системі НКЗС УСРР», що окреслює загальні принципи функціонування мережі заочного навчання. У ньому наголошено на необхідності поєднання виробничої діяльності та теоретичної підготовки, а також виокремлено три інституційні ланки: Всеукраїнський інститут заочної сільськогосподарської освіти (ВІЗО), сектори заочного навчання при інститутах, технікумах і господарствах, та навчально-консультаційні пункти. ВІЗО визнавався адміністративним і методичним центром системи. До його завдань належало розроблення нормативів, організація консультацій, наукових конференцій і семінарів, а також узагальнення досвіду та методичне забезпечення. Важливо, що навчальна діяльність заочників будувалася на

принципах самостійності з обов'язковим рецензуванням контрольних робіт, консультуванням і лабораторно-семінарськими сесіями. На навчання приймалися особи віком від 16 до 40 років, що працювали в сільському господарстві, переважно з числа бідняків, середняків і робітників, які мали рекомендації від партійних, профспілкових або державних організацій. Визначалися кваліфікаційні вимоги щодо рівня освіти залежно від рівня заочного сектора (нижчого, технікуму або інституту).

З метою чіткої дієвої структури системи заочної освіти було визначено алгоритм основних засад побудови і функціонування заочного навчання у зазначеному Положенні. Де визначалося наступне. З метою успішного виконання завдання планової підготовки сільськогосподарських кадрів низової середньої та вищої кваліфікації, потрібних для забезпечення «соціалістичної реконструкції» сільського господарства (а фактично дієвого репресивного механізму) згідно з постановами комуністичної партії та радянського уряду НХЗС УСРР запроваджувалася система заочної сільськогосподарської освіти, яка разом зі шкільним навчанням складала основу складової частини єдиної системи сільськогосподарської освіти в УСРР. Таким чином, завданням заочної сільськогосподарської освіти визначалася підготовка висококваліфікованих сільськогосподарських кадрів, не відриваючи їх від виробництва організовуючи теоретичне навчання на основі виробничого процесу та охоплюючи найширші кола робітників радгоспів, МТС та колгоспів фахівців–практиків, висуванців, ударників тощо [1].

Система заочної освіти мала готувати кадри за галузевим принципом, відповідно до визначених профілів, за планом НКЗС УСРР, застосовуючи для цього найактивніші методи і форми навчального процесу (навчальні підручники, консультації, сесії, конференції, навчання на виробництві, кіно, радіо, тощо).

Було сформовано систему заочної сільськогосподарської освіти НКЗС УСРР, яка мала таку структуру:

а) Всеукраїнський інститут заочної сільськогосподарської освіти/ВІЗО/НКЗС УСРР як єдиний адміністративний, планово організаційний та навчально-методичний центр, що становив окрему методологічно-господарську одиницю і підлягав безпосередньо НКЗС УСРР;

б) сектори заочного навчання інститутів, технікумів, радгоспів, колгоспів та інших стаціонарних шкіл визначалися як організаційно-оперативні

ланки заочного навчання на період сесій і підпорядковувалися ВІЗО;

в) навчально-консультаційні пункти на виробничих підприємствах, що організовувалися господарствами та організаціями.

Загальне планово-організаційне та навчально-методичне керівництво мережею заочних сільськогосподарських навчальних установ, як і забезпечення навчим та методичним матеріалом було покладено на ВІЗО НКЗС.

Щоб наблизити керування заочним навчанням до студентів-заочників, навчально-оперативна робота та матеріальне забезпечення заочного навчання будувалися на засадах децентралізації й покладалася на стаціонарні навчальні заклади та господарські організації, що входили до їх системи.

Фінансування системи заочного сільськогосподарського навчання, утримання апарату та всіх інших видатків ВІЗО забезпечувалося кошторисом НКЗС УСРР. Плани на навчання студентів-заочників вносилися організаціями на основі договорів. Було визначено, що студенти-заочники могли самостійно сплачувати за навчання. Розмір плати встановлювався ВІЗО за затвердженням НКЗС УСРР [1].

Щодо функцій ВІЗО й заочних секторів системи заочного сільськогосподарського навчання, то вони визначалися як планово-організаційні та навчально-методичні. ВІЗО НКЗС УСРР визначався як центр системи заочного сільськогосподарського навчання, що здійснював загальне керівництво заочною системою підготовки кадрів для сільського господарства через відповідні заходи: організаційні, методичні, контролюючі.

Окрему увагу привертає так звана «науководослідна ділянка роботи», яка визначала наступні задачі:

1. Організовувати загально-наукову роботу в галузі опанування марксистсько-ленінської методології та застосування її в педагогічному процесі, при цьому «науково» розробляти проблеми агротехнічної пропаганди.

2. Проводити облік роботи системи заочного сільськогосподарського навчання, руху контингенту студентів-заочників, зведеного звіту щодо вдосконалення роботи заочної системи.

3. Збирати і систематизувати, впроваджувати науково-дослідні матеріали з досвіду роботи заочного сільськогосподарського навчання в УСРР та СРСР і за кордоном.

4. Розробляти кіно-радіо методику заочного сільськогосподарського навчання.

Співвідношення між циклами дисциплін
в листажі і часі

Цикл дисциплін	Відсоток листажу	Відсоток часу
Загально-освітні дисципліни	64%	62%
Загально-технічні дисципліни	25%	26%
Фахові дисципліни	11%	12%
Разом	100%	100%

Розглянемо як втілювалися ці директиви на прикладі, зокрема, заочних шкіл сільськогосподарського профілю.

Типовий навчальний план для нижчої ланки заочної освіти був орієнтований на підготовку бригадирів-майстрів зерновиків – спеціалістів, що мали поєднувати загальноосвітню, ідеологічну й професійну підготовку. Як зазначено в Пояснювальній записці, мета освітнього процесу – сформувати «всебічно розвиненого, свідомого будівника соціалізму» [2].

Основою побудови навчально-виробничого плану з рослинного циклу для нижчої ланки заочної сільськогосподарської освіти визначався профіль фахівця з даної галузі, а саме: профіль бригадира – майстра зерновика. Такий бригадир – майстер – зерновик, щоб отримати статус «всебічно розвиненого, свідомого будівничого соціалізму», повинен був стати достатньо озброєним носієм знаннями загальноосвітнього характеру і одержати широкий суспільно-політичний розвиток з виробленням діалектично-матеріалістичного світогляду.

Проаналізуємо структуру й зміст навчального плану. Навчальним планом передбачалося, що на базі цих знань з основних наук та широкого суспільно-політичного розвитку він мав набути загально-технічних та фахових знань і практичних умінь в такому обсязі, щоб мати змогу з успіхом виконувати функції керівника радгоспів системи соціалістичного сільського господарства. Зазначені вимоги щодо загально-освітнього розвитку бригадира-майстра масової кваліфікації й обумовлювали собою ту перевагу дисциплін загальноосвітнього характеру над всіма іншими, як то й відбито в навчальному плані. Так, загальноосвітній цикл дисциплін, куди увійшли суспільно-політичні дисципліни, українська мова з літературою, математика, фізика з метеорологією, хімія, природознавство, географія, – має 64% всього листажу і 62% часу. При чому соціальний цикл з українською мовою й літературою займає порівняно до всього навчального листажу й часу 26%, всього листажу і 21% часу, що майже відповідає постанові ЦВК СРСР від 19.09. 1932 р. «Про навчальні програми і режим у вищій школі і технікумах». Виходячи з цієї постанови, на загальні технічні дисципліни відведено – 25% листажу і 26% часу, а на фахові дисципліни – 11% листажу і 12% часу. Отже, маємо таке співвідношення між циклами дисциплін в листажі і часі (табл. 1).

Передбачалося, що таке співвідношення навчального матеріалу в достатній мірі мало забезпечувати і загально-освітній рівень знань

бригадира – майстра, і його суспільно-політичний розвиток, і загально-технічну й фахову підготовку. Безумовно ми можемо визначити основний напрямок такої «фахової» підготовки як ідеологічний. Таке співвідношення, на думку розробників плану, забезпечувало формування в заочника наукової бази, що була необхідна для засвоєння фахових знань у другий рік навчання [2].

Вивчаючи організацію навчального процесу та дидактичні особливості здобуття вищої аграрної освіти зазначеного історичного періоду звернемо увагу на тривалість навчання, що визначалася у два роки, протягом яких студент-заочник мав опрацювати 160 друкованих аркушів (приблизно 2748 сторінок). Навчання розпочиналося з 15 лютого 1933 р. і завершувалося в переломному кварталі 1935 р. Навчальний рік ділився на чотири квартали, що забезпечувало послідовне проходження матеріалу – від загальноосвітніх до спеціалізованих дисциплін. Практичні заняття – виробнича практика, екскурсії, лабораторні та семінарські роботи – не включалися в бюджет навчального часу, однак проводилися за окремим планом. Особливу роль відігравали виробничі конференції й випускні сесії, у ході яких підбивалися підсумки опанованого матеріалу.

Бюджет робочого часу у визначених межах і ліміт навантаження студента-заочника встановлювався, виходячи з наступного розрахунку. З 365 днів за рік було виключено:

- канікулярний період заочника – 48 днів;
- вихідні дні (4x12) – 48 днів;
- революційні свята – 5 днів;
- виробничі конференції – 20 днів;
- виробничі екскурсії – 10 днів;
- випускні сесії – 5 днів.

Що становило разом 136 днів.

Таким чином, робочих днів на рік $365 - 136 = 229$ днів. Робочих годин за 2 роки $229 \times 2 = 1374$ годин. Визначалося на день 3 навчальні години, на годину 2 сторінки. Тому, за час навчання студент-заочник мав опрацювати $2 \times 1374 = 2748$ сторінок навчально-наукового

матеріалу, що відповідно становило 171 аркуш. З них загальноосвітніх дисциплін – 111 аркушів, загально-технічних дисциплін – 40 аркушів, фахових дисциплін – 20 аркушів.

Послідовність і порядок проходження навчальних дисциплін, їх розташування в часі за кварталами встановлювалося таким чином, щоб створити у студента-заочника загальнонаукову базу для подальшого засвоєння загально-технічних та фахових дисциплін. Що в основному припадають на 2-й рік навчання. При чому, щоб не перевантажувати студента-заочника на самому початку його навчання великою кількістю дисциплін, в 1-му кварталі 1933 року взято лише три дисципліни математику, українську мову з літературою і природознавство. А вже починаючи з 2-го кварталу кількість дисциплін збільшується до 7 за рахунок включення ще дисциплін суспільно-політичного циклу, фізики, хімії, географії.

Всі дисципліни вивчалися суцільно, не перериваючись. З 1-го кварталу 1934 року вводилася із загально-технічних дисциплін лише одна – «Анатомія та фізіологія сільськогосподарських рослин» (базою для цього мали стати відомості з хімії і природознавства), вивчення якої закінчувалося в 2-му кварталі 1934 року.

В 2-му кварталі 1934 р. додавалася навчальна дисципліна «Ґрунтознавство та загальне рослинництво», що спиралося на достатню базу набутих знань з природознавства та географії, які вивчалися у 1-му кварталі 1934 року.

В 3-му кварталі 1934 р. вивчалася навчальна дисципліна «Шкідники та хвороби».

В 4-му кварталі 1934 р. починалося і закінчувалося вивчення таких дисциплін: «Соціальна реконструкція сільського господарства»; «Машини та знаряддя» і починалися фахові дисципліни.

У 1-му кварталі 1935 р. завершувалося вивчення фахових дисциплін і опановувалася навчальна дисципліна «Організація та раціоналізація праці».

Отже, маємо картину вивчення загально-технічних і фахових дисциплін в часі.

Аналіз освітнього змісту навчальної програми дає нам чітку картину відображення соціальної інженерії сталінської доби. Аналізуючи структуру навчального плану маємо змогу зробити висновки про його чітке підпорядкування ідеологічним

завданням. Освітній процес виконував роль інструмента формування нового соціального типу – аграрія-соціаліста, лояльного до влади, озброєного марксистсько-ленінським світоглядом. Особлива увага до дисциплін суспільно-політичного циклу (26% листажу) свідчить про значення, яке надавалося світоглядній складовій. Незважаючи на фахову орієнтацію, власне аграрні дисципліни починалися лише з другого року навчання й охоплювали три квартали. Це свідчить про розгляд фахової підготовки не як самоцілі, а як логічного завершення формування «свідомих кадрів будівничих соціалізму».

Висновки. Таким чином, аналізуючи архівні документи «Положення про заочне сільськогосподарське навчання в системі НКЗС УСРР» та «Пояснювальну записку до типового навчального плану для нижчої ланки заочної освіти по рослинницькому циклу на 1933/34 навч. рік» можемо зазначити наступне.

Розглянуте «Положення про заочне сільськогосподарське навчання» дозволило розкрити інституційно-адміністративний механізм реалізації освітньої політики. Воно чітко визначало ролі ВІЗО, місцевих органів і безпосередніх навчальних структур, що забезпечували централізоване управління й уніфікацію освітніх стандартів у масштабах УСРР.

Доповненням до аналізованого Положення став «Навчальний план нижчої ланки заочної аграрної освіти в УСРР у 1933/34 н. р.», що є унікальним джерелом для розуміння стратегії радянської освітньої політики доби сталінської модернізації. Він репрезентує поєднання ідеологічної, освітньої та професійної компонент у підготовці фахівців для аграрного сектору. Пріоритет надавався загальноосвітнім та політико-ідеологічним дисциплінам, що відповідали завданню формування «нової людини» радянського типу.

Осмилення таких освітніх документів дозволяє глибше зрозуміти механізми соціального конструювання в умовах авторитарної модернізації й показує, як через освіту здійснювалося виховання й контроль над кадрами, які мали втілювати більшовицьку політику в масовому селі та забезпечити процеси колективізації, що внаслідок впливало на формування радянської форми української державності.

Список літератури:

1. Державний архів Одеської області, м. Одеса. Ф. Р. 4732. Оп. 1. Спр. 24. Арк. 40–47. «Положення про заочне сільськогосподарське навчання в системі НКЗС УСРР».
2. Державний архів Одеської області, м. Одеса. Ф. Р. 4732. Оп. 1. Спр. 24. Арк. 32–33. «Пояснювальна записка до типового навчального плану для нижчої ланки заочної освіти по рослинницькому циклу на 1933/34 учб. рік».

3. Марочко В.І. Колективізація сільського господарства в УСРР/ УРСР. Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : В-во «Наукова думка», 2007. 528 с. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Kolektyvizaciya> (дата звернення: 17.07.2025)

4. Науково-організаційне забезпечення розвитку сільськогосподарської галузі в УСРР (1920–1930) : зб. док. і матеріалів / НААН, ННСГБ, Ін-т історії аграр. науки, освіти та техніки, ЦДАВО України ; уклад. : В. А. Вергунов, Н. Б. Щebetюк, Н. П. Коваленко, В. І. Кучер, С. М. Живора, А. С. Зотова, Н. В. Маковська, О. В. Корзун, Д. Ю. Корзун ; наук. ред. В. А. Вергунов. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2021. Ч. 2 : (1926–1930). 426 с. URL: <https://dnsgb.com.ua/assets/files/diyalnist/bibliografichna/agrarna-nauka-ukraini-v-osobah/zbirnik1926-1930-ch2.pdf> (дата звернення: 01.08.2025)

5. Онопрієнко В. Сільськогосподарська освіта в Україні: історія становлення і сучасність. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*. 2010. №4. С. 260. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/360> (дата звернення: 01.08.2025)

6. Федорова І. В. Розвиток освіти в Україні на початку ХХ століття: педагогічний аспект. *Проблеми і перспективи розвитку освіти: матер. III Міжн. наук.-практ. конф.* Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 24–30.

7. Федорова І. В. Сільськогосподарська освіта півдня України: педагогічний аспект. *Сучасні тенденції педагогічної освіти і науки України та Ізраїлю: шлях до інтеграції : матер. III Відкр. міжнар. форуму.* Аріель : Університетський центр в Самарії, 2012. С. 108–110.

Fedorova I.V., Cheban O.M. FORMATION OF THE SYSTEM OF CORRESPONDENCE AGRICULTURAL EDUCATION DURING THE PERIOD OF COLLECTIVATION IN THE CONTEXT OF THE SOVIET FORM OF UKRAINIAN STATESHIP

The article examines the process of formation of correspondence agricultural education in the UKRAINIAN SSR in the context of the implementation of state policy on training a new generation of personnel for the needs of collectivized agriculture. Based on the analysis of archival documents – in particular, the «Regulations on correspondence agricultural education in the system of the National Committee of Agricultural Education of the UKRAINIAN SSR» and the «Explanatory Note to the Typical Curriculum for the Lower Level of Correspondence Education in the Crop-growing Cycle for the 1933/34 Academic Year» – the structure, ideological load, institutional organization and didactic features of correspondence agricultural education are characterized. The connection between educational policy and the tasks of socialist construction is emphasized. Attention is paid to the development of agricultural education, in particular its subordination to the political and production goal of collectivization. Examples of the general politicization of education are given in the context of the special importance that the training of specialists for agriculture acquired within the framework of the deployment of the system of collective farms and state farms. The important institutionalization of the formation of the system of correspondence agricultural education, which was aimed at the professional training of workers without separation from production, is shown. The curriculum is analyzed in the basic sciences: socio-political development, general technical and professional knowledge, practical skills. Which determines the performance of the functions of the heads of collective farms and state farms of the socialist agricultural system. The requirements for the general educational development of a foreman-master of mass qualification are determined. The sequence and order of passing academic disciplines, their location in time by quarters, which determines the general scientific base of the correspondence student for further mastery of general technical and professional disciplines, are traced. The system and structure of correspondence agricultural education of the Ukrainian SSR National Agricultural Academy are presented. The key role of the Educational Service of the Ukrainian SSR National Agricultural Academy in the planning, organizational, educational and methodological management of the network of correspondence agricultural educational institutions, provision of educational and methodological materials is shown. The authors draw attention to the lack of systematic monographic studies on this topic, which indicates the need for further development of the historical and educational issues of correspondence agricultural education as a component of the Soviet modernization policy of the 1930s.

Key words: *correspondence education, Ukrainian SSR, agrarian policy, foreman, collectivization, curriculum, crop production, Educational Service, Ukrainian statehood.*

Дата надходження статті: 02.09.2025

Дата прийняття статті: 15.09.2025

Опубліковано: 05.12.2025